

moj planet

www.mladinska.com/mojplanet

RAZISKOVANJE JE ZABAVNO

Moj TEST

Topli kožuhi

Šola na prostem

Limonovec

Mini polh

Kako vidimo?

POSTER

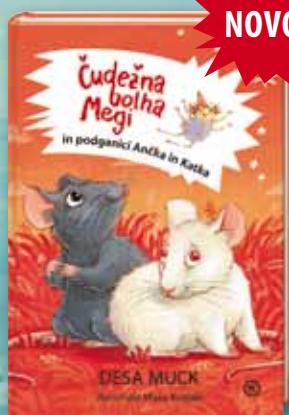
MESEČNIK • LETNIK 9 • 3,90 € za naročnike v šoli, 4,16 € za naročnike na domu, 4,95 € v prosti prodaji

9 771854 288098

Pazi, bolhe!

V Desini novi seriji

Zbirka Čudežna bolha Megi pomaga otrokom poskrbeti za domače živalce. Z nasveti veterinarke!

Interni oglas za starše
Ilustracija: Maja Kovarčič
Fotografija Desi Muck: Sasa Kovarčič
© Mladinska knjiga. Vse materiale avtorske pravice so last Mladinske knjige.

Dragi planetovci!

Tako hitro se obrnejo meseci, še pred nekaj tedni smo se veselili praznovanja novega leta, pa bodo kmalu spet počitnice ☺.

Ste se že sankali ali smučali na Jezerskem? Tako hladno že ni kot na polarnih območjih, samo toplo se oblecite. A pazite na varnost in se držite samo označenih poti in stez. Kot pravi naš Lojze, je sneg lahko tudi nevaren.

Ko pa boste zvečer prijetno utrujeni božali svoje domače prijateljčke, preberite še, kako pozimi živijo vaši vrstniki na drugem koncu sveta – v topli Avstraliji. Ali pa specite palačinke z omako iz limon in pomaranč, da se boste založili z vitamini, ki jih pozimi še posebej potrebujete.

Planetovci smo tako neznansko radi na prostem, da so nas povabili šestošolci, ki so iskali in našli pravo pravcato pošast ☺. Toda ena uganka je ostala nerešena, in če morda veste odgovor, nam ga hitro pošljite!

Innn ... vprašanje se glasi: Ali bo balon nad svečo počil?

Lepo, lepo se imejte! Veseli bomo vaših pisem o tem, kako napredujejo vaši domači ljubljenci!

Senja Požar, odgovorna urednica

Pišite nam na moj.planet@mkz.si ali www.mladinska.com/mojplanet, kjer najdete poskuse pa tudi učne liste in filme.

V tej številki

januar 2014

4

4 ARKTIČNE ŽIVALI
Kožuharji

7 SNEŽNA SOVA

8 AVSTRALIJA
Najbolj ravna celina na svetu

10 PROJEKTNO DELO
Šola na prostem

13 TA MESEC
Opazujem in raziskujem

14 RAZISKOVANJE JE ZABAVNO
Valovi

16 DREVO
Limonovec

18 NAŠ PLANET
Življenje v zmerno toplem pasu

20 VARUJEM OKOLJE
V usta, ne v smeti

22 ČLOVEŠKO TELO
Kako vidimo?

24 REKORDERJI
Mini polh

26 FOTOGRAFIJA MESECA

27 POSTER
Polarna območja, Pingvina

36 DR. VETKO

38 ZAKAJ? KAKO?
Pridobivanje soli

40 TUBA

42 PLANETOV STRIP
Snežni plaz

46 POTEPANJA PO SLOVENIJI
Jezersko

48 MOJ TEST
Si samostojen?

50 SIVE CELICE

51 LEDENE GORE

52 NUŠIN KOTIČEK
Pri nas imamo pravo zver

54 MOJ PLANET PRIPOROČA

56 VAŠA POŠTA

20

24

51

Kožuharji

Arktika je, poleg Antarktike, najhladnejše območje sveta. Leži ob severnem zemeljskem tečaju. Je zamrznjen ocean, obdan s prostrano tundro. V teh, za življenje težkih razmerah, živi zelo malo živalskih vrst. Preživijo le tiste, ki so se mrazu, pomanjkanju hrane in vsem drugim hudim nadlogam izredno dobro prilagodile.

Vrhunski plenilec

Vsem dobro znan je **beli** ali **severni medved**. Ta največji štirinožni plenilec se pred mrzlim zrakom ubrani z debelim zimskim kožuhom. Kožuh porašča vse telo razen smrčka in se barvno zlije z okolico. Beli medved ima debelo plast podkožne maščobe, ki mu preprečuje ohlajanje telesa v mrzli vodi. Je izreden plavalec. Plava lahko tudi več ur skupaj. Na izgubo toplote močno vpliva tudi oblika telesa: manjša je površina telesa, več toplote se ohrani. Zato imajo živali v polarnih krajih čokato telo in krajše okončine. Beli medved ima zato tudi majhne uhlje. Hrani se predvsem s tjuhnji, ki jih lovi na različne načine. Vdira v njihove brloge ali pa preži pri njihovih dihalnih odprtinah v ledu. Čez zimo breje samice izkopljejo brlog, običajno v sneg na obali. Spomladi ga skupaj z mladiči (1–3) zapustijo. Največ belih medvedov je tam, kjer se zaradi vetrov in vodnih tokov led stalno premika. Na takih mestih se namreč zadržuje njihov plen.

Arktika

Bele in modre

Z menjavanjem barve kožuha se v arktični tundri varuje **polarna lisica**. Barvo menja poleti in pozimi in se tako v vsakem letnem času prilagodi pokrajini. Poletni kožuh je rjavkasto siv in veliko redkejši od zimskega. Polarne lisice, ki živijo v tundri, imajo pozimi bel kožuh, tiste ob obalah pa celo modrikastega. Telesno toploto ohranjajo predvsem z zelo gostim kožuhom, dlakastimi blazinicami na tačkah, kratkimi uhlji in smrčkom ter kratkimi okončinami. So izjemno odporne proti mrazu. Pred vetrovi in mrazom se umaknejo tudi v več metrov globoke brloge, kjer običajno vzrejajo leglo. Velikost legla je odvisna od razpoložljive hrane. Najljubša hrana polarne lisice so lemingi, lovi pa tudi morske ptice, snežne jerebe in žuželke. Na njenem jedilniku so še plodovi, jagode in mrhovina.

Družabni orjaki

Le malo živalskih vrst se je tako uspešno prilagodilo življenju na severu kot **mrož**. Živi v Severnem ledenem morju ter okoliških morjih, pokritih z ledom. Ima krepko, 1–2 toni težko, a nerodno telo, močne brke in dolge, bele okle. Stari samci imajo okle dolge do 1 m. Mroži so zelo družabni. Radi se gnetejo in poležavajo drug ob drugem. Na kopnem oziroma ledu se premikajo po vseh štirih okončinah, v vodi pa le z zadnjimi.

Prehranjujejo se na morskem dnu, in sicer s školjkami, raki, polži, črvi mnogoščetinci ... Pri iskanju hrane mrož uporablja predvsem čutilo za tip, ki je na koncu gobca. Z njim rije, približno tako kot prašiči. Na morskem dnu je namreč le malo ali nič svetlobe. Največja posebnost mroža je 2–4 cm debela, zgubana koža, ki jo pokriva groba dlaka. Koža je kot oklep, ki ga dobro varuje pred poškodbami pri spopadih za samice. Samice se prvič pariyo povprečno pri šestih ali sedmih letih, samci pa večina šele pri petnajstih. Vsaki dve leti povrže samica le enega mladiča.

Severni popotniki

Za **severne jelene** ali **karibuje** so značilne selitve na dolge razdalje. Potujejo v velikanskih čredah, kar velja le za to vrsto jelenov. Selijo se iz poletnih bivališč v tundri v prezimovališča v iglastih gozdovih. Pri tem prepotujejo tudi do 1200 km. Ko se spomladi vračajo nazaj, čredo vodijo breje samice. So edini jeleni, pri katerih imajo rogovje tudi samice. Zakaj, še ni jasno. Morda prav zaradi velikega tekmovanja za hrano, ki vlada v taki čredi. Z rogovjem namreč kopljejo v sneg, da pridejo do rastlinja.

Pozimi so njihova najpomembnejša hrana lišaji, poleti pa trava in zelišča. Ker je pozimi na voljo le malo hrane, jeleni v tem času porabljajo v telesu nakopičeno energijo, tudi apetit se jim zmanjša. Kožuh imajo poleti rjav, pozimi pa siv. Tako se skrivajo pred plenilcem. Nevarnost zelo hitro zaznajo.

Ali veš?

- **Beli medvedi** lahko v enem dnevu prepotujejo 20 km.
- **Severni jelen** je edina vrsta jelena, ki je tudi udomačena. Laponci ga redijo zaradi mesa, kože in mleka.
- Telo **polarne lisice** začne drgetati šele pri temperaturi -70 °C.
- **Mrož** se potopi v globino okoli 100 m, potaplja se lahko 25 minut ali dlje.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Tina Pavlovič

Snežna sova

Napad od zgoraj

Na Arktiki pa živi tudi veliko vrst ptic – med njimi tudi **snežna sova**. Samci imajo povsem belo perje, samice pa črne pike na belem perju. Perje je gosto in prekriva poleg telesa tudi noge, prste, kremplje in celo kljun. Tako je dobro zavarovana pred mrazom. Sove večinoma lovijo ponoči. Ker pa je za Arktiko značilno, da ima poleti stalen dan in pozimi stalno noč, je snežna sova primorana loviti tudi podnevi; poleti je namreč tudi ponoči svetlo. Prehranjuje se z lemingi, zajci in ptiči. Gnezdi na tleh. Pozimi se občasno umakne bolj proti jugu, včasih celo v srednjo Evropo.

Tina Pavlovič

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Najbolj RAVNA celina na svetu

Reka Murray-Darling

– najdaljša avstralska reka

Avstralija je najbolj sušna celina, zato so osrednji **puščavski predeli brez stalne rečne mreže**, saj občasne padavine takoj poniknejo v presušena tla. **Najdaljša avstralska reka** z imenom **Darling izvira v Velikem razvodnem gorovju**, ki se dviga na jugovzhodu Avstralije za Sydneyjem. Reka Darling, ki je v svojem zgornjem toku znana pod drugimi imeni, teče proti notranjosti celine, kjer se združi z reko **Murray**. Celoten tok rek Murray in Darling je dolg **3750 kilometrov** in je najpomembnejša vodna žila Avstralije. Brez nje ne morejo niti krokodili!

Ayersova skala

– največji skalni osamelec na svetu

V osrčju avstralske puščave se v bližini mesta Alice Springs dviga masiven skalni osamelec ali monolit z imenom **Ayersova skala**, ki ga **staroselci** imenujejo **Uluru**. Skalna gmota iz peščenjaka se dviga 318 metrov visoko in je **največji skalni osamelec na svetu**. Za avstralske staroselce je **Uluru** že tisočletja sveta gora. V bližini Ayersove skale je tudi več manjših zaobljenih skalnih monolitov z imenom **Kaja Tjuta**. Avstralski naravni spomenik obiskujejo turisti iz vsega sveta kot eno od velikih svetovnih čudes.

Eyrovo jezero

– največje slano jezero v Avstraliji

Osrednji puščavski predeli Avstralije, kjer se padavine celo v sto letih pojavijo le nekajkrat, so brez stalne rečne mreže. V Srednjem avstralskem nižavju leži **Eyrovo jezero**, ki se le občasno napolni z vodo. V bistvu ni pravo jezero, ampak gre za **suho jezero** z nekaj metrov debelo slano skorjo, **jezero pa postane le v času izrednega deževja**. V zadnjih 150 letih se je jezero napolnilo le trikrat. Eyrovo jezero je **največje slano jezero v Avstraliji** in hkrati **najnižja točka celine**, saj leži **16 metrov pod morsk gladino**.

Veliki koralni greben

– največji morski greben na svetu

Veliki koralni greben je okoli **2000 kilometrov dolg morski greben**, ki se razteza pred obalo Queenslanda na severovzhodu Avstralije.

Sestavljajo ga številni manjši podmorski grebeni in nizki koralni otočki, kjer so idealne razmere za potapljanje in opazovanje podmorskega sveta. Zoologi so našli kar 1000 vrst različnih živali. Veliki koralni greben velja za **najlepši naravni park na svetu**. Zanimivosti iz morskega sveta Velikega koralnega grebena prikazuje **Tropski muzej v Queenslandu**, kjer je med drugim na ogled tudi **220 let stara britanska ladja Pandora**. Življenje na Velikem koralnem grebenu je ogroženo zaradi onesnaževanja in globalnega segrevanja.

Mount Kosciuszko – najvišja gora na avstralski celini

Čprav je Avstralija znana kot najbolj sušna in puščavska celina, pa je tudi zelo raznolika in niti planinske postojanke niso nobeno čudo. Na jugovzhodu Avstralije se namreč dviga **Veliko razvodno gorovje** ali **Avstralske Kordiljere**, kjer je najvišja vzpetina na avstralski celini. **Mount Kosciuszko** je z **2228 metri najvišja gora Avstralije**. Celotno alpsko območje je razglašeno za **Narodni park Kosciuszko**, kjer so številna **ledeniška jezera**, zasnežene gore pa pozimi (to je od junija do avgusta) ponujajo vrsto užitkov na belih strminah.

Wallamanov slap – najvišji slap na avstralski celini

Queensland je zvezna država na severovzhodu Avstralije, ki je najbolj namočen del celine. Na skrajnem severu je namreč tropsko podnebje z veliko padavinami, zato so tu razširjeni bujni tropski gozdovi, dežela pa je turistično privlačna. V Narodnem parku **Lumholtz** imajo **mogočen slap**, ki pada s **305 metrov visoke skalne stene** – **Wallamanov slap** je **najvišji slap v Avstraliji**. Širše območje narodnega parka je na seznamu zavarovane svetovne naravne dediščine.

Šola na prostem

KJE SE SKRIVA KOSEŠKA POŠAST?

Živijo!

Raziskovat gremo
**okolico Koseškega
bajerja**. Ugotoviti
moramo, kje se skriva
grozeča pošast, in smo
prepričani, da bo prav
prijazna in vesela, ko
pridemo do nje. ☺

Pošast, že
prihaaaajamo! Buuu!

6. c OŠ Valentin Vodnik, Ljubljana

Vaša naloga je, da **izdelate načrt poti**, po kateri bodo znali najti pošast tudi vaši sošolci. Na vaši poti morajo rešiti najmanj **5 različnih nalog**: prva naloga mora biti matematična, druga naravoslovna, preostale so lahko geografske, zgodovinske, glasbene in likovne. Omejitev vaših zamisli sta nebo in čas.

V nalogi
najprej
določite
svojo
lokacijo s
kompasom.
Kako deluje
kompas?
Kdo ve?

Jaz vem!
Magnetna
igla kaže proti
severu, levo je
zahod, desno
vzhod, pred
nami sever, za
nami jug. In rdeči
del magnetne
igle mora biti
poravnan s
severom!

Zdaj gre zares!

Pri sebi imate
kompas. **Pot
določite sami.**
Na voljo imate
50 minut!
Pošast narišite
in poimenujte!

Še malo obrni kompas, da bo rdeči
del igle poravnan s severom!

Daj, napiši,
da se
rumeno
igralo
lahko
zavrti
za 360
stopinj ...

Kaj smo do
zdaj napisali?
Po osemnajstih
izpadnih
korakih
pridete do
druge klopce,
preštejete
račke in jih
pomnožite
z največjim
tromestnim
številom ...

Brrr, je danes mrzlo. ☹

Aja, pa v
bajerju je
plavanje
prepovedano!

... in ribolov
je tu
prepovedan
...

Gremo naprej do Poti
spominov in tovarštva?

Kaj smo ugotovili?

»Spočij se na klopici z lepim razgledom!«

Ha, brezzobe pošasti se pa res ne bojiva!

... in če si pravilno naredil vse naloge, boš našel pošast!

»Teci, teci in ... teecii!«

Ah, punce! ☺

»Na pomolu bo vse jasno!«

Naša pošast je zelo zvita in pametna. Če jo boš hotel najti, boš moral zelo napeti možgančke, ker naloge niso lahke ...

Pedagoginje Renata Filipič, Frančiška Mrzel in Suzana Furjanič Gladek

Enkrat mesečno raziskujemo okolico šole z aktivnostmi, ki zajemajo **umetniške, družboslovne in naravoslovne predmete**. Na svežem zraku smo se učili orientirati, se urili v matematiki in drugih predmetih ... in zabavali!

Naslednjič: Kdo ve, ali bo balon počil?

Vaše odgovore pošljite v uredništvo Mojega planeta do 31. 1. 2014. Tri pravilne bomo nagradili z majico.

Senja Požar

Uredništvo Mojega planeta se učencem 6. c razreda in pedagoginjam iskreno zahvaljuje za prijazno povabilo in čudovit dopoldan!

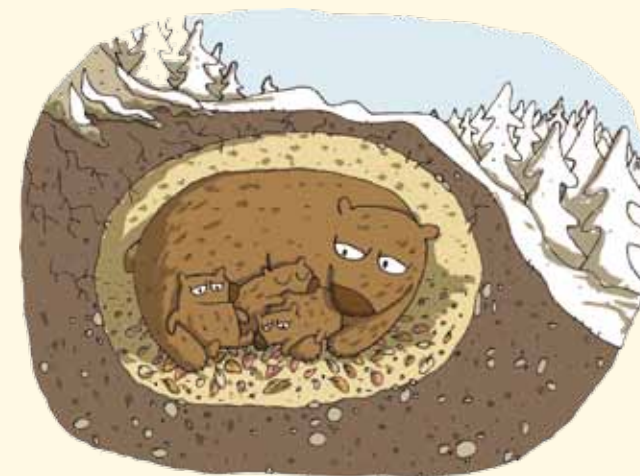
OPAZUJEM IN RAZISKUJEM

JANUAR

februar

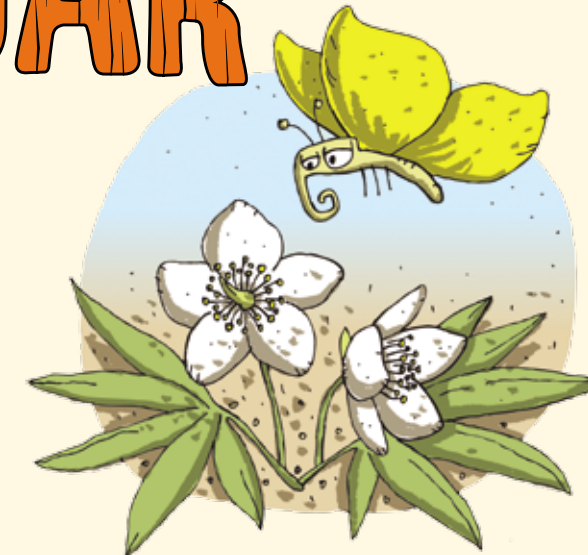
Rojstvo v medvedjem brlogu

Globoko v kočevskih gozdovih, v mehko postlanem brlogu medvedka koti mladiče. Novorojeni medvedki so majceni, nič večji od podgan, in skoraj goli. Sprva so gluhi in slepi. Sluh se jim bo razvil v dveh tednih, spregledali pa bodo šele po dobrem mesecu. Mama medvedka jih greje in doji, zanje pa bo skrbela še približno dve leti.

»Zimski metulj« že letajo

Citronček je čudovit zelenorumen metulj, ki v naših krajih začne letati naokoli, ko je še zima. Večina metuljev prezimi kot gosenica ali buba, citronček pa preživi zimo kot odrasla žival. Jeseni otpne pod odpadlim listjem, v duplih ali zavetnih razpokah, februarja pa ga že prvi topli žarki ogrejejo in zvabijo k letenju. Ker se to zgodi, še preden drevje in grmovje ozeleni, je citronček še toliko bolj opazen.

Teloh kuka izpod snega

Med petimi vrstami teloha, ki uspevajo v Sloveniji, prvi pokuka na dan črni teloh. To se zgodi že januarja. Kimasti beli cvetovi bodo še nekaj časa ostali nerazcveteni. Prav takšne imajo ljudje najraje za prve šopke. Črni teloh je strupena rastlina. Še posebej so strupeni podzemni deli: včasih so jih uporabljali za zastrupljanje puščic.

Zacveti leska

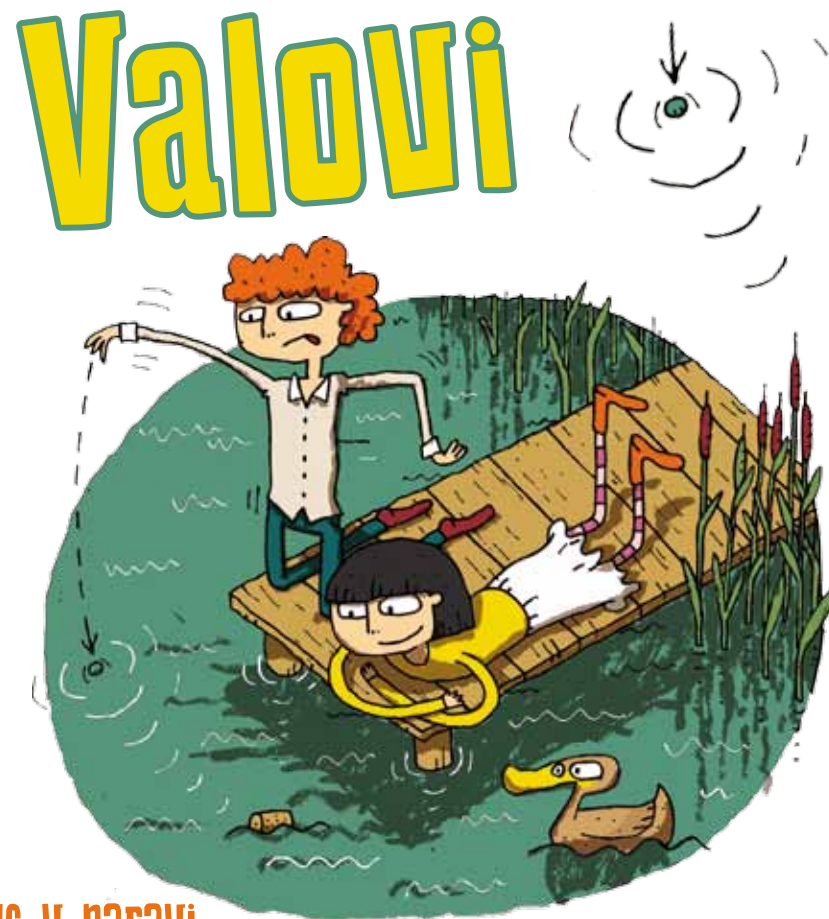
Lesko dobro poznamo, saj jeseni na njej nabiramo lešnike. Zdaj je ta grm videti čisto drugačen. Veje so gole, polne zimskih popkov, ki bodo vsak čas vzbrsteli. Z vej visijo dolge mačice: iz njih pada rumen cvetni prah. Če si popke pozornostno ogledamo, opazimo, da iz nekaterih molijo škrlatne brazde. V teh popkih so skriti drobceni ženski cvetovi. Iz njih se bodo po opraitvi začeli razvijati lešniki.

Tinka Bačič

Vsak trenutek se srečujemo z valovanji najrazličnejših vrst, a se navadno tega niti ne zavedamo. Po navadi si ob besedi valovi zamišljamo tiste na vodi, toda valovanje so tudi zvok, svetloba, potresi ... Vsi ti na videz in tudi zares zelo različni pojavi imajo nekaj skupnih lastnosti, ki jih lahko odkrijemo že z enostavnimi poskusi.

Kaj je valovanje?

Začeti moramo z zares težkim vprašanjem, ki pa ga lahko razrešimo že na prehodu ob jezeru, s kamnom in plutovinastim zamaškom. Mirna gladina jezera je boljša kot morje, ki je navadno vzvalovano, kar bi naš poskus zelo motilo. Kamen pa naj ne bo prevelik, sicer lahko prestrašimo sprehajalce in živali ob vodi in v njej.

Poskus v naravi

Najprej na vodo vržemo zamašek, potem pa nekoliko stran od njega kamen.

Kaj se zgodi, ko pade kamen v vodo?

Iz mesta padca se začnejo širiti valovi, ki jih vidimo kot vse večje in večje kolobarje. Prvi del odgovora že skoraj imamo. Za nastanek valovanja potrebujemo snov, to je v našem primeru voda oziroma vodna gladina, in motnjo, ki smo jo ustvarili s kamnom. Bistre glave to hitro povežete in ugotovite, da je **valovanje motnja, ki potuje po snovi**.

Čemu pa služi plutovinasti zamašek?

Natanko opazujte, kaj se zgodi, ko do njega pridejo valovi, ki jih je ustvaril kamen. Valovi ga samo zanihajo gor in dol. Sploh ga ne odnesejo s sabo, kot bi to pričakovali. Zamašek nam lepo pokaže, da po gladini potujejo le valovi, ne pa tudi voda, ki bi zamašek odnesla kot v deroči reki.

Frekvenca

Valovi so hribi in doline na vodni gladini. Zato je bilo videti, da je zamašek zanihal gor in dol. Ko so šli vsi valovi, ki jih je ustvaril kamen, mimo zamaška, je ta ostal na svojem mestu. Če bi merili, kolikokrat v sekundi zaniha zamašek ob prehodu valovanja, bi dobili podatek o frekvenci, eni najpomembnejših količin, ki določajo posamezno valovanje. Frekvenca valovanja torej pomeni, **kolikokrat v sekundi zaniha val**.

Valovna dolžina

Druga lastnost valovanja je njegova valovna dolžina. To je razdalja med dvema sosednjima vrhovoma ali dolinama valovanja. Če povemo drugače – to je **razdalja med dvema zaporednima kolobarjema**, ki ju je ustvaril kamen na gladini. Z roba jezera je valovno dolžino nastalega valovanja težko izmeriti, pozimi pa je voda premrzla, da bi bredli po njej, zato bomo take meritve pustili za poletne mesece.

Hitrost

Tretja najpomembnejša lastnost valovanja je njegova hitrost. Ta pove, kolikšno pot prepotuje posamezen val v določenem času. Denimo, da smo kamen vrgli 2 metra od obale, val pa je od mesta padca do obale potoval 2 sekundi. Hitrost dobimo enostavno tako, da **razdaljo delimo s časom**. V našem primeru je $2 : 2 = 1$. Tako valovanje torej potuje s hitrostjo 1 meter na sekundo.

Tudi zvok je valovanje

Na začetku smo omenili, da je tudi zvok valovanje. Videti ga ne moremo, lahko pa ga slišimo. Toda kako nastane, saj zrak nima gladine? Res je, a motnje v zraku ustvarja skoraj vsak tresljaj, na primer udarec z žlico po kozarcu. Steklo kozarca se zaradi udarca zatrese in v zraku ustvari motnjo, podobno kot kamen, ki smo ga vrgli v jezero. Ne verjamete?

Naredite poskus

Vzemite kozarec in z žlico rahlo trknite po njem. Slišali boste zvok. Nato pa v kozarec nalijte vodo. Še enkrat trknite po kozarcu. Slišali boste zvok, sicer nekoliko drugačen, ker poln kozarec zveni drugače kot prazen, a na vodi boste opazili rahle valove. Tudi ti so tako kot zvok nastali zaradi tresenja kozarca ob trku. Pri tem poskusu pazite, da ne razbijete kozarca!

Za konec še vprašanje za mlade raziskovalce.

Kako slišimo različne frekvence zvočnega valovanja?

- A) Kot različno glasen zvok.
- B) Kot različne tone.

Andrej Guštin

LIMONOVEC

Ko se v teh dneh spopadamo s prehladom, kašljem, gripo, povišano telesno temperaturo, vnetim grlom ... imamo k sreči na svoji strani vsestransko, čeprav precej kislo soborko: limono. S svojimi dragocenimi sestavinami, predvsem visoko količino vitamina C, blaži ta obolenja, s pitjem limoninega soka pa tudi sicer ohranjamo splošno zdravje.

Domovina limonovca

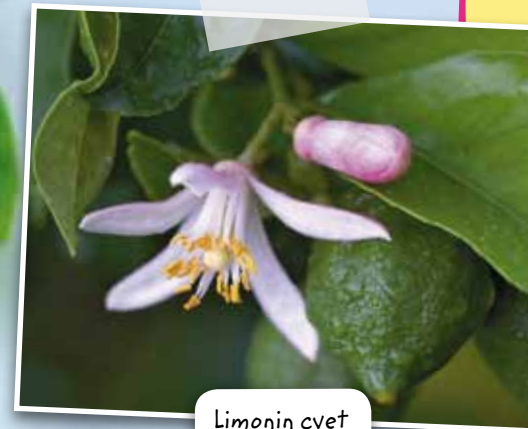
Limona je sadež limonovca (*Citrus limon*). Od kod limonovec izvira, so mnenja različna. Nekateri trdijo, da je njegova domovina na vzhodnem delu Himalaje, drugi, da je to jug Kitajske, spet tretji so prepričani, da izvira iz Indije. No, vsaj glede celine ni dvomov: Azija. Gajili naj bi ga že pred 2500 leti. Na freskah, odkritih v Pompejih, so upodobljeni tudi agrumi, vendar znanstveniki še vedno merijo dokaze, ali gre za limone ali ne ... Za zdaj še niso našli botaničnih dokazov, da so limonovec gojili že Rimljani. Kakor koli: prvi znani pisni vir o limonovcu je iz 10. stoletja, ko je o njem pisal arabski učenjak. Arabci naj bi ga zanesli tudi v Afriko. V južni Evropi se je pojavil v 12. stoletju. Limone je na svojo pot vzel tudi Krištof Kolumb. Danes ga gojijo največ v Italiji, Španiji, Ameriki (predvsem v Kaliforniji), južni Afriki itd.

Majhno zimzeleno drevo

Limonovec zraste od 3 do 6 m visoko. Na vejah, ki so poraščene s trni, so elipsasti listi. Cveti vse leto. Dišeči cvetovi so v notranjosti beli, zunaj pa rahlo vijoličasti. Plodovi – limone, ki zorijo vse leto, imajo jajčasto obliko, so rumene barve in značilno kislega okusa.

Ali veš?

- Ena limona zadosti skoraj 70 % dnevne potrebe po vitaminu C.
- Limonin sok preprečuje oksidacijo narezanega sadja in zelenjave. To pomeni, da jedi ne porjavijo.
- Limonin sok je tudi odlično naravno čistilo za dom.
- Najzgodnejši zapisi o limonadi prihajajo iz Egipta.

Limonin cvet

Zdrav sadež

Limona je bogata z vitaminom C, vitamini skupine B, provitaminom A in mnogimi minerali. Sveže iztisnjen limonin sok uničuje klice. Izredno pomembno za ohranjanje človekovega zdravja je tudi, da pospešuje izločanje seča. Tako se namreč iz telesa odstranjujejo bakterije. Dobro je, če poleg soka pojemo tudi »meso«, saj se tako poveča učinek vitamina C. Limona pomaga tudi k boljši koncentraciji, znižuje povišan krvni tlak, blaži migreno ...

Najbolj razširjen agrum v kuhinjah po vsem svetu

Brez limone si sodobno kuhinjo zelo težko predstavljamo. Njena uporaba je vsestranska. V nekaterih državah je osnovni pripomoček za kisanje. Limonina lupina ima veliko eteričnega olja. Tako sok kot lupina sta dodatek številnim jedem in pijačam. Uporabljamo jo za solate, omake, pri peki mesa, za sladice, garniranje, marmelade, sokove, za nevtralizacijo maščobe pri ocvrtih jedeh in še in še ...

Tina Pavlovič

Palačinke v omaki iz pomaranč in limon

Sestavine:

- 2 žlici masla
- 2 jajci
- malo soli
- 1 čajna žlička sladkorja
- 2 žlici moka
- 2 dcl mleka
- Za omako:
- sok osmih pomaranč
- sok dveh limon
- 4 žlice sladkorja

Priprava palačink:

V posodi zmešamo maslo, jajci, sol in sladkor. Med mešanjem dodajamo moko in mleko. Mešamo toliko časa, da dobimo gladko testo. Na malo olja spečemo palačinke in jih shranimo na toplem.

Priprava omake:

V ponev zlijemo sok pomaranč in limon. Dodamo sladkor in mešamo toliko časa, da se sladkor stopi. Palačinke zložimo in jih potopimo v omako.

Dober tek!

Življenje v zmerno toplem pasu

Zmerno topli pas se razteza med **severnimi ali Rakovim povratnikom** (vzporednik na 23,5 stopinj severne geografske širine) in **severnimi tečajnikom** (vzporednik na 66,5 stopinj severne geografske širine) na severni zemeljski polobli. To je **severni zmerno topli pas**. Med **južnim ali Kozorogovim povratnikom in južnim tečajnikom** na južni zemeljski polobli pa leži **južni zmerno topli pas**. Zmerno topli pas na severni polobli zajema večino Evrope, velik del Azije (Rusija, Kitajska, Mongolija, severni del Japonske) in velik del Severne Amerike (ZDA in Kanada). Na južni polobli je manj celin in več oceanov, zato so v tem pasu le južni del Južne Amerike, skrajni južni del Afrike in Avstralije ter Nova Zelandija.

Kot že ime pove, je podnebje v zmerno toplem pasu – zmerno. To pa ne pomeni, da ni raznoliko. Še več! Zmerno topli pas je **podnebni pas največjih temperaturnih ekstremov**. V tem pasu so namreč velike razlike v temperaturah med zimo in poletjem ter med dnevom in nočjo. Glavna značilnost zmerno toplega podnebja je **menjavanje štirih letnih časov** (pomlad, poletje, jesen, zima), kar je posledica vrtenja Zemlje. Podnebje je različno tudi zaradi različne izoblikovanosti Zemljinega površja (reliefa) in različnega vpliva morja in morskih tokov.

Gorska pokrajina, Pireneji v Španiji

Na območjih, kjer se dvigajo mogočna gorstva, je **gorsko podnebje**. Glavna značilnost gorskega podnebja je ta, da temperatura z višino pada. Torej višje ko gremo, nižje so temperature!

Zelo raznolika narava ustvarja zelo raznolike naravne razmere za **življenje rastlinstva in živalstva**. Večino površja v zmerno toplem pasu poraščajo **gozdovi**. Ob obalah Sredozemskega in Črnega morja so razširjeni **zimzeleni gozdovi**, med drevesi pa prevladujejo **hrast, bor, cipresa in cedra**. Cedra je čudovito iglasto drevo in državni simbol Libanona, saj je upodobljena na njihovi zastavi. Proti severu so vse bolj razširjeni **mešani in iglasti gozdovi**, glavni drevesni vrsti pa sta **bukev in smreka**. Najobsežnejši iglasti gozdovi, ki se imenujejo **tajga**, pokrivajo obsežna območja Kanade in Rusije.

Libanonska cedra je državni simbol.

Stepska pokrajina v Romuniji je primerna za ovčerejo.

Rjavi medved je glavni prebivalec mešanih in iglastih gozdov.

Slovenija leži v zmerno toplem pasu, gozdovi pa pokrivajo več kot polovico naše dežele. Štirje letni časi in rjavi medved – vam je znano?

Dvogrbe kamele iz puščave Gobi v Mongoliji

V notranjosti celin, kjer je podnebje vroče in sušno, so nastale tudi puščave. Največja puščava v zmerno toplem pasu je **puščava Gobi** v Mongoliji, kjer prebiva **dvogrba kamela**. V puščavi Gobi so razmere za življenje zelo težke, saj so izredna temperaturna nihanja. Poleti temperature dosežejo več kot 40 stopinj Celzija, pozimi pa celo do – 50 stopinj Celzija. In kot v vsaki puščavi tudi tam primanjkuje vode.

Morje je kot velikanski zbiralnik toplote – poleti toploto sprejema od Sonca, pozimi pa jo oddaja v ozračje. Ob morskih obalah je zato podnebje milejše, saj morje pozimi ozračje ogreva, poleti pa ga ohlaja. Bolj ko se oddaljujemo od morij in oceanov v notranjost celine, bolj je podnebje ostro – zime so dolge in mrzle, poletja pa suha in vroča.

Strnjena poselitev obale Sredozemskega morja v Italiji

V zmerno toplem pasu ločimo **oceansko in celinsko podnebje**. Ponekod v notranjosti celin so nastale celo **puščave**.

V usta, ne v smeti

Ne da mi miru podatek, da povprečni Slovenec v enem letu odvrže v smeti kar 80 kilogramov hrane! Da bi z živili, ki se znajdejo v smetnjakih po vsem svetu, lahko nahranili vse lačne ljudi na Zemlji. Da je teh ljudi eno milijardo. Hrano, ki smo jo zavrgli, smo tudi plačali. Torej stran mečemo tudi denar. Slaba vest, obsojanje in tarnanje nikomur ne koristijo. Lahko pa vsak primakne kamenček k izboljšanju odnosa do hrane. Saj veš: kamen na kamen palača ... Kaj lahko storiva ti in jaz?

En zabojnik za vso vas

V vasi, kjer sem živel, je bil na zbiralnem otoku za odpadke poleg zabojnikov za ločeno zbiranje še en majhen zabojnik za »preostale odpadke«. Za biološke pa ga sploh ni bilo. Hitro mi je postalo jasno, zakaj ga ne potrebujejo. Ostanke sem nosila k sosedom za prašiče in kure, nekaj sem jih vrgla na kompost. Suh košček kruha sem posušila in zmlela v drobtine. Na vrtu sem pridelovala zelenjavo in jo sproti nabirala. Sadje sem trgala z dreves. Sem skuhala preveč? Nič hudega,

povabila sem sosedo ali višek zamrznila za kdaj drugič. No, spet živim v mestu. Kako pa tu lahko poskrbimo, da hrane ne mečemo v smeti?

Kako hranimo zelenjavo

Krompir, čebulo in česen lahko hranimo v temnem in hladnem prostoru, preostalo zelenjavo pa v hladilniku. Pazimo, da ni mokra, da ne gnije ali plesni. Hranilna vrednost se zmanjšuje z vsakim dnem. Najboljše je, če zelenjavo kupujemo in pripravljamo sproti. Idealno pa je, če jo lahko nabereimo na vrtu ali na balkonu.

Kaj pa sadje?

Jabolka, banane in hruške lahko nekaj dni hranimo pri sobni temperaturi. Za dlje časa je najprimernejša hladna klet. Banan ne hranimo v hladilniku, drugo sadje pa lahko. A tudi za sadje velja, da ima največ vitaminov, ko ga nabereimo. Sadje in zelenjavo pa seveda lahko tudi vkuhamo ali zamrzemo.

V lonec dam, kar imam

Po večerji lahko skupaj pripravite jedilnik za naslednji dan ali teden. Najprej pogledajte, kaj imate doma, in pomislite, kaj bi iz tega lahko skuhali. Na listek napišite, če še kaj potrebujete. Ne boste verjeli, kako dobra kosila in zanimive večerje bodo na jedilniku! Recepte zapisujte. Lahko so lepo darilo.

Nadzornik hladilnika

Pa še ena zabavna zadolžitev – vsak teden naj bo dežurni en član družine. Njegova naloga je nadzor živil v hladilniku. Sproti naj preverja, kaj je treba porabiti. Poskrbi naj, da so sveže kupljena živila na policah pomaknjena za starejša. Predlaga naj spremembo jedilnika, če najde živilo, ki mu bo potekel rok. Vsak nadzorni naj izračuna, koliko

manj porabite za hrano, odkar je ne mečete proč. Skupaj se dogovorite, kako boste prihranek porabili. Morda si privoščite priboljšek, obisk kina, vstopnico za bazen med počitnicami, piknik v naravi.

Namesto v smeti na krožnik

Imaš doma dva ali več dni star kruh?

Za štiri rezine potrebuješ še:

- skodelico mleka
- jajce
- sol
- dva do tri paradižnike
- košček sira
- origano

Kruh nareži na rezine. Razporedi jih po pekaču. Jajce stepi v mleku, dodaj sol in prelij po kruhkih. Paradižnik nareži na rezine in jih položi na kruh. Sir nastrgaj in posuj po paradižniku, potresi z origanom in daj v ogreto pečico (200 stopinj Celzija) za približno 15 minut.

Pa dober tek!

Beri, kaj piše na etiketi.

Pri kateri **temperaturi** shranjujemo živila:

Hraniti pri sobni temperaturi: 18–21 stopinj Celzija.

Hraniti v hladnem prostoru: 8–16 stopinj Celzija.

Hraniti v hladilniku: do 5 stopinj Celzija, meso do 2 stopinji Celzija.

Rok uporabe:

Porabiti do določenega datuma: živilo je treba do tega datuma porabiti.

Uporabno najmanj do določenega datuma: živilo lahko uporabimo po pretečenem roku, vendar ga preverimo.

Ali veš?

- Nekateri ljudje so se odločili, da se bodo hranili samo s hrano, ki jo najdejo v smeteh. Imenujejo se *freegani*.

Vid je ena najpomembnejših čutnih zaznav. Od njega oziroma od oči smo pri dojemanju sveta močno odvisni. Kako pomemben je vid, pove podatek, da je v očeh skoraj tri četrtine vseh naših čutilnih celic.

Kako vidimo?

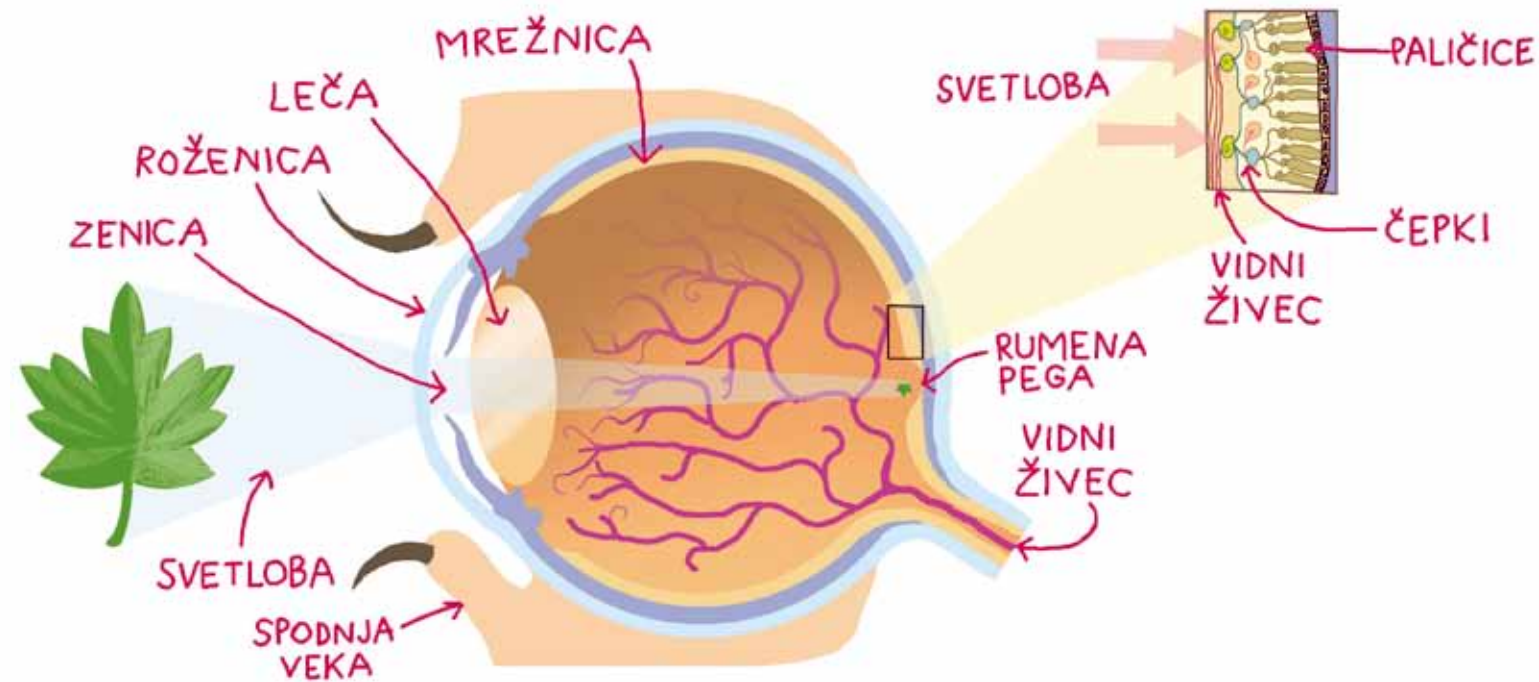
Opazuj!

Ves čas opazuj svet okrog sebe! Že na prvi pogled lahko oceniš skoraj vsak predmet, ki ga gledaš. Z motrenjem zlahka presodiš, kakšen je na otip, ne da bi se ga dotaknil. Prav tako z vidom lahko ugotoviš, ali ti je opazovani predmet morda nevaren, in oceniš, koliko je oddaljen od tebe.

Kakor fotoaparat

Delovanje oči je podobno delovanju fotoaparata. Okence, ki zbira in lomi svetlobne žarke, je na sprednjem delu očesa. Imenuje se **roženica**. Za roženico je **leča**. Zelo je prožna. S spreminjanjem oblike usmerja svetlobne žarke, ki so vstopili v oko, in ostro sliko. Kadar oko ostro sliko oddaljenega predmeta, se leča raztegne in splošči. Pri ostrenju bližnjih predmetov pa se leča odebeli in tako močnejše lomi svetlobne žarke. V očesu se žarki prekrizajo in ustvarijo obrnjeno sliko na **mrežnici**, ki leži na notranji strani očesa.

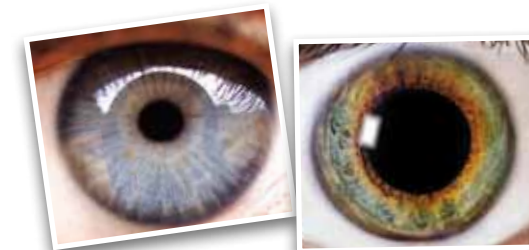

Kako vidimo?

V mrežnici je več kot 126 milijonov čutilnih celic, ki so občutljive za svetlobo. Imenujemo jih **svetlobne čutnice** ali **fotoreceptorji**. Zaradi njih vidimo slike. Svetlobne čutnice posredujejo podatke o svetlobi in barvi živčnim celicam. Vlakna živčnih celic se stekajo v **vidni živec**, ki vodi podatke do možganov. Možgani oziroma možganska središča za vid takoj obdelajo sporočila o moči svetlobe in o barvah, ki so prispela po živčnih vlaknih. Možgani prav tako popravijo sliko, ki je bila na mrežnici še obrnjena »na glavo«, s čimer nam jo naredijo povsem jasno in razumljivo.

Na svetlem in v mraku

Oči tako v mraku kot na svetlem poskušajo ustvariti čim ostrejšo sliko na mrežnici. Pri tem je ključna **zenica**. V mraku se na široko odpre. Tako spusti v oko čim več svetlobe. Ob močni svetlobi pa se zoži. S tem prepreči, da bi premočni svetlobni žarki poškodovali mrežnico. Ali se še spomniš, kako imenujemo ta refleks?

Kaj pa barve?

Čutilne celice v mrežnici se delijo na **paličice** in **čepke**. To prikupno ime so dobile po svoji obliki. Paličic je največ, približno 120 milijonov. Razporejene so po vsej mrežnici. Močno so občutljive za svetlobo, vendar barv ne razlikujejo. Čepkov je precej manj. Okrog 6 milijonov in pol jih je in so manj občutljivi za svetlobo kakor paličice. So pa čepki posebej imenitni, ker razlikujejo barve. Tri vrste čepkov imamo. **Alfa** čepki zaznavajo modro barvo, **beta** čepki zeleno in **gama** čepki rdečo barvo. Z njihovo pomočjo poznamo vse barvne odtenke, saj se sporočila iz posameznih skupin čepkov na mnogo različnih načinov mešajo med seboj, tako kot mešaš barve na paleti. Ljudje z normalnim barvnim vidom na ta način lahko ločimo med 100 do 160 barvami. Ker pa so barve različno svetle in močne, lahko zaznamo še mnogo več odtenkov.

Ali veš?

- Nekateri ljudje imajo motnjo zaznavanja barv. Najpogostejša je motnja zaznavanja rdeče in zelene barve. Motnja barvnega vida je posledica okvare čepkov in je največkrat dedna.
- **Rumena pega** je del mrežnice. Na njej so naše vidne zaznave najmočnejše.
- **Slepa pega** je tisti del očesa, v katerem se živčna vlakna mrežnice združijo v vidni živec. V njej ni čutilnih celic.
- Oči orangutana in še nekaterih opic so enako kot oči človeka občutljive za modro, zeleno in, kar je za živalski svet izjemno redko, tudi rdečo barvo.

MINI POLH

Podlesek (*Muscardinus avellanarius*) je najmanjši polh pri nas. Velik je kot hišna miš in tehta le pičlih 10 do 35 gramov! Ta gozdna živalca ima rdečerjav kožušček, velike izbuljene oči in rep, ki je manj košat kot pri drugih polhih, a veliko bolj kot pri miših.

Podlesek je odličen plezalec, saj ima posebne oprijemalne krempljice. Je vsejed, rad se hrani z različnimi jagodami, popki, cvetovi. V slast mu gredo lešniki in žir. Tekne mu tudi živalska hrana, kot so na primer črvi in ptičja jajca.

Zaspanec

Zimo prespi, pravimo, da hibernira. Za počitek si vzame kar pol leta! Telesna temperatura se spusti s 35 °C na nekaj stopinj nad ničlo, upočasni se bitje srca – vse to zato, da varčuje z energijo, ko v naravi ni hrane. Med hibernacijo podleski izgubijo kar polovico teže, zato je zanje zelo pomembno, da si jeseni naberejo dovolj tolšče. Tisti, ki se jeseni ne zredijo dovolj, se nikoli več ne prebudijo ...

FOTOGRAFIA: DARKO FEKONJA

Ogrožen

Največji podleskov sovražnik je zima. Ima pa tudi številne plenilce, kot so na primer podlasice, kune, lisice, sove, kače ...

Podlesek se morda tako imenuje tudi zato, ker se zelo rad zadržuje pod lesko. Pobrskej med listjem, in če najdeš prazne lešnike z luknjicami, ki imajo kakor pobrušene robove, je bil tam podlesek! Ima namreč premajhen gobček, da bi pregrižnil lešnik ...

Ali veš?

- Polhi so edini glodavci brez slepega črevesa.
- Sporazumevajo se s cviljenjem in godrnjanjem.
- Samica je breja le dobre tri tedne in skoti do sedem mladičkov.
- Koža se z repa zlahka odtrga. Zato moramo biti s podleski nadvse nežni.
- Polh spomladi tehta lahko celo manj kot polovico jesenske teže.

SAMOJED izvira iz severnih predelov Rusije, ime pa je dobil po nomadskem ljudstvu Samojedov, ki živijo še danes. Pse so uporabljali pri paši jelenov, kot vlečne pse in družabnike ljudem. Danes so ti psi najpogostejše domači ljubljenci, nekateri pa vlečejo sani. Samojedi imajo zelo gosto dlako in težko prenašajo vročino. So veseli in prijazni psi, ki imajo radi otroke. Potrebujejo veliko gibanja. Včasih je videti, ko bi se smejali.

Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Moj muc bi kar naprej
jedel. Hrano dobi samo
3-krat na dan in vmes
še kakšen mačji briket. Skrbi pa
me, da moj muc ne bi bil lačen.
Prosim, pomagajte mi.

Petra iz Gornjega Grada, 12 let

Rada bi vedela kaj o pasmi
yorkshirski terier – yorki. Kakšno
dlako imajo in kolikokrat jih je treba
česati? Koliko časa je samica breja?
Koliko časa je breja mačka in zakaj
zapusti mladiče takoj, ko jih skoti?
Kako prepoznaš, katerega spola je
mladič? Koliko časa živijo yorkiji
in koliko tehta odrasel in koliko
2 meseca star?

Špela iz Kamnika, 10 let

Mislim, da ni nobene nevarnosti, da bi bil tvoj muc
lačen. »Samo« trikrat na dan je kar dovolj za odraslega
muca, če seveda ne govorimo o prevelikih porcijah. Kak-
šen briketek med obroki tudi ne škodi, da le ni preveč-
krat. Lahko kupiš tudi kakšne posladke, namenjene prav
mucam, le da se moraš res držati načela, da je manj več,
in mu jih ne daš prepogosto. Pazi, da muc dobiva **le ka-
kovostno mačjo hrano** in ne je preveč enolično. Mucki
so namreč včasih lahko precej zahtevni. Ko se navadijo na
kakšno vrsto hrane, druge sploh ne pokusijo. Zato mucu
ponudi **čim več različnih okusov**, da se nanje navadi in
da kasneje ne bo preveč izbirčen. Naše, »človeške« hrane
pa mu ni treba dajati, sploh ne sladkih in slanih dobrot,
ki pogosto teknejo nam, pa še za nas niso prav priporoč-
ljive.

Sicer pa ti glede količine hrane priporočam, da muca
opazuješ in mu, če se zredi, nekoliko zmanjšaš obroke.
Ustaljena teža, lepa dlaka in dobro počutje brez zdrav-
stvenih zapletov ti bodo povedali, da tvoj muček je ravno
prav in da je njegova hrana zdrava in polnovredna.

Yorkshirski terierji so ljubki družinski psi, in čeprav spadajo med
najmanjše pasje predstavnike, po svojem pogumu prav nič ne zaosta-
jajo za večjimi pasmami. Njihov značaj je zelo močan in jim ga lahko
zavidajo tudi številni večji psi. So zelo gospodovalni in **odlični čuvaji**.
Pogosto so najglasnejši v ulici in kar preveč lajajo.

Ti drobceni terierji, ki tehtajo največ tri kilograme (mladički pa so z le
nekaj 100 grami sploh drobceni!), prihajajo iz Anglije. Tako majhni so
zato, ker so vztrajno parili le najmanjše predstavnike pasme. Dlaka je
zelo dolga, tanka in svilnata in **zahteva ogromno nege**, sicer se zač-
ne vozlati in zapletati. Najbolj priporočljivo jo je **česati vsak dan**, včas-
ih pa je dobro obiskati tudi pasjega frizerja.

Yorkshirski terierji **živijo sorazmerno dolgo**. Pravzaprav velja, da
manjše pasme živijo dlje od velikih. Če primerjaš življenjsko dobo
»jorkijev«, ki lahko živijo 15 ali celo do 18 let, z dogo, ki doživi »le« 8
ali 10 let, je razlika precejšnja. Psičke so breje približno dva meseca,
prav tako mucu.

Ne vem pa, kje si slišala, da muca takoj po kotitvi zapusti mladiče.
Psičke in mucu so **zelo skrbne mame**, saj za svoj naraščaj skrbijo še
nekaj mesecev po rojstvu. Mladički morajo piti materino mleko vsaj
prvih nekaj tednov, nato lahko začnejo jesti tudi drugo hrano. Kužki
in mucki so še posebno **nebogljani ob rojstvu**. Ne slišijo in ne vidijo,
tudi odlakani niso in bi brez mamine nege poginili. Praviloma mačka
ne zapusti svojih mladičev, je pa res, da jih pogosto kam skrije.

Prepoznavanje spola mladička ni preveč težavno, saj je treba le **po-
gledati pod rep**. Samčki imajo moške, samičke pa ženske spolne or-
gane. Je pa res, da so pri mladičkih spolni znaki malo manj očitni in je
treba dobro pogledati, da se ne zmotimo o spolu mucka.

Doma imam morskega prašička.
Zanima me, če morski prašički jedo
jagode in banane in nasploh kaj vse
lahko jedo morski prašički. No, pa
pozdravček za dr. Vetka!

Katja, Poljane nad Škofjo Loko

Morski prašički so precej skromne živalce. Radi imajo svežo
travo, sadje in zelenjavo, pa tudi pripravljene mešanice za mor-
ske prašičke, ki jih lahko kupimo v trgovinah za živali. Pravza-
prav je še najbolj enostavno, če kupiš pripravljeno hrano, ki je
uravnotežena in tvoj glodavec z njo dobi vse potrebne snovi. Za
priboljšek pa mu lahko ponudiš tudi kaj bolj »okusnega«. Svežo
travo imajo radi, pazi le, kje jo boš nabrala in da ne bo mokra.
Tudi zeleno solato, radič, motovilec in regrat bo prašiček z ve-
seljem zmazal. Pravzaprav bo vesel vse zelenjave. Sadje je tudi
zelo bogato z vitamini in mu ga lahko daš kot posladek. Vendar
ne pretiravaj, nekaj koščkov na dan bo popolnoma zadostovalo.

Še enkrat pa **kaže poudariti, da morata biti sadje in zelenja-
va povsem sušena**, saj bi mokra povzročila glodavcu zelo re-
sne prebavne težave. **Sladkarije** pa ti, čeprav bi jih morski pra-
šiček tudi z veseljem pohrustal, **močno odsvetujem**, ker res
niso primerna hrana za tako občutljive želodčke.

Katere vrste govorečih papig
poznamo in kako jih naučimo
govoriti?

Silvija, Stari trg pri Ložu, 10 let

Kar nekaj vrst papig je zelo zgovornih. Bolje rečeno, rade
posnemajo vse vrste zvokov, tudi našo govorico. Med najbolj
znanimi govorniki so gotovo are, sivi jako in skobčevke. Da, tudi
skobčevko je moč naučiti nekaj besed. Sivi jako pa je res pravi
mojster besedičenja. Te čudovite sive papige lahko posnemajo
neverjetno veliko zvokov, tudi zelo nenavadni so med njimi. Sko-
raj do popolnosti oponašajo škripanje vrat, zvonjenje telefona,
zvonca na vhodnih vratih in celo pasji lajež. Prav dobro pa se na-
učijo tudi preklinjanja, s katerim se pogosto pokažejo prav pred
najbolj zoprnimi gosti. Vse papige pa se ne naučijo govoriti. Tudi
če imamo doma predstavnika sivega jakoja, ki slovi po govornih
sposobnostih, ni nujno, da se bo naučil govoriti. Po navadi so
bolj zgovorni samci.

**Če hočemo, da se naš papagaj nauči govoriti, se moramo z
njim zelo veliko ukvarjati in velikokrat ponavljati besede**, za
katere želimo, da si jih zapomni. Dobro je začeti, ko je papiga še
zelo mlada. Pomemben je tudi dober odnos z našim ljubljeneč-
kom, bolj ko je ta navezan na nas, raje se bo učil ponavljati za
nami. Je pa že tako v tem čudovito zapletenem svetu narave,
da se včasih tudi živalce, ki se jim najbolj posvečamo, ne nauči-
jo govoriti, sosedova papiga, ki je bolj kot ne prepuščena sami
sebi, pa kot goba vpija vsako besedo. Vsi pač nismo rojeni go-
vorci.

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na
moj.planet@mkz.si. Če je objavljeno tvoje pismo, nam čim
prej pošlji svoj naslov, da ti pošljemo nagrado!

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh
www.mladinska.com/mojplanet.

Več vprašanj in odgovorov dr. Vetka najdeš tudi na spletnih
strane: **www.mladinska.com/mojplanet/drvetko**

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju
staršev si preberite na strani 55.

Pridobivanje soli

Kako pridobivajo sol?

Maks, 10 let

Sol je najpomembnejša začimba. Hrana je brez nje navadno neokusna. Res pa je, da soli ne smemo jesti preveč, sicer nam škoduje. Pa prepustimo te teme kuharjem in poskusimo odgovoriti Maksu.

Kot najbrž veste, je morje slano. Pa ne samo naše morje. Vsa morja in svetovni oceani so slani. To pa zato, ker je v njih raztopljena prav taka sol, kakršno uporabljamo v kuhinji. Zelo nerodno bi bilo juho skuhati z morsk vodo, saj ta vsebuje še številne druge snovi in ogromno drobcenih rastlin in živali, ki bi tako juho naredile neužitno. **Sol je treba najprej nekako spraviti iz morja.**

Skrivnost pridobivanja soli iz morja pravzaprav ni skrivnost. Temelji na zelo enostavnem postopku, ki mu pravimo **izhlapevanje vode**. Voda namreč neprestano prehaja v

Soline z velikimi kupi soli, ki je ostala po izhlapevanju morske vode

zrak, medtem ko v njej raztopljene snovi ne. Na ta način se posuši perilo ali izhlapi luža na cesti. Perilo in luža se prej posušita, če nanju sije sonce, saj je pod vplivom sončnih žarkov izhlapevanje vode hitrejše. Prej bo voda izhlapela, če je razporejena na čim večji površini. Kar pomisli. Plitva luža se prej osuši kot globoka, lepo razpostavljeno perilo pa prej, kot če je zavito v kepo.

Bazeni v Sečoveljskih solinah

Za pridobivanje soli iz morja je treba narediti veliko plitvino, iz katere bo voda izhlapela, na dnu pa bo ostala le sol. Takim območjem pravimo **soline**. Imamo jih tudi ob naši obali, najbolj znane so tiste v Sečovljah.

Solinarji, to so delavci, ki pridobivajo sol iz morja, poleti nekaj morske vode spustijo v za to posebej pripravljene plitve »bazene«. Tam voda pod vročim poletnim soncem izhlapeva. Vse manj in manj je je, dokler se na dnu ne začnejo iz vode izločati beli kristalčki soli. Solinarji sol poberejo in jo pošljejo v trgovine, v »bazene« pa spustijo novo morsk vodo ... In tako vse poletje pridobivajo sol.

Delo solinarjev je zelo naporno, saj morajo sol zbirati pod žgočim soncem in dneve stati v vodi. Ponekod tega ne počnejo več ročno, temveč sol v solinah pobirajo oziroma žanjejo z velikimi stroji. Prav zato je danes sol zelo poceni, nekoč pa je bila zelo zelo draga.

Veliko slano jezero v ameriški zvezni državi Utah

Ponekod pa je narava sama poskrbela za izločanje soli iz vode. Plitva morja, od morja ločeni zalivi in slana jezera so lahko **naravne soline**. Voda iz njih izhlapi in za njo ostane le plast soli. Med najbolj znanimi je Veliko slano jezero v ameriški zvezni državi Utah. V davni preteklosti so tudi nastajala taka slana območja, ki jih je kasneje zasulo. Ljudje so take zaloge soli našli povsod po svetu in jo začeli izkopavati. Taki soli pravimo **kamena sol**. Kopljejo jo torej v rudnikih in to je tudi eden od načinov pridobivanja kuhinjske soli. Zelo znani rudniki soli so v naši neposredni bližini na Solno-graškem v okolici avstrijskega mesta Salzburg.

Pridobivanje soli z izhlapevanjem

Doma ali v šoli lahko naredite dva enostavna poskusa.

1. poskus

POTREBUJEŠ

- plitvo posodo
- nekaj žlic kuhinjske soli
- kozarec vode

POSTOPEK

V kozarcu vode raztopiš nekaj žlic soli. Sol se lažje stopi, če je voda topla. Nato slano raztopino preliješ v plitvo in široko posodo. Posodo daš na okensko polico in vsak dan preveriš, kaj se dogaja. Čez čas boš opazil, da je v posodi vode vse manj, na dnu pa se začnejo pojavljati beli kristalčki soli. Ko bo vsa voda izhlapela, bo ostala le sol. Prav toliko je bo, kot si je dal v vodo.

2. poskus

POTREBUJEŠ

- nekaj žlic kuhinjske soli
- kozarec vode
- vrvico
- leseno palčko

POSTOPEK

V kozarcu mlačne vode raztopiš nekaj žlic soli. Na palčko privežeš vrvico in palčko položiš na kozarec tako, da je vrvica potopljena navpično v vodo. Kozarec postaviš na kak kraj, kjer bo lahko dalj časa, ne da bi ga premikal. Po nekaj dnevih se bodo iz vode na vrvici začeli izločati lepi kristalčki soli.

Da bodo ljudje nekega dne tube uporabljali za shranjevanje najrazličnejših mazavih snovi, kot so zobne in druge kreme, lepila, celo živila, kot sta gorčica in kečap, se njihovemu izumitelju najbrž ni moglo niti sanjati.

Tuba

Ameriškega slikarja **Johna Randa** so slikarske barve, ki so se vedno znova zasušile, tako zelo jezile, da **je izumil svinčeno tubo**. **11. oktobra 1841** je pri ameriškem uradu za patente zaščitil svojo različico tube. Svinčnim tubam so se pozneje pridružile kositrne, kositrnim tubam pa so sledile aluminijeve. A vse do izuma prve tube so ljudje najrazličnejše balzame, kreme in druga maziva shranjevali večinoma v steklenicah ali steklenih posodah. Tubo iz umetne mase oziroma plastike, ki je danes najbolj razširjena, so razvili šele proti sredini 20. stoletja.

Slikarstvo pred tubo

Če se ozremo v kulturno zgodovino, je izum tube imel izjemno velik kulturni pomen. Zaradi preglavic, ki so jih slikarjem povzročale slikarske barve, ki so se kaj hitro zasušile, potem ko so jih vmešali v čašici ali premešali na paleti, torej prav tistih preglavic, nad katerimi je tožil tudi oče tube John Rand, je bilo oljno slikarstvo dolgo časa omejeno na slikarske ateljeje. V njih so slikarji lahko v miru pripravili manjše količine barv in jih takoj prenesli na platno. Krajinske slike so na prostem najprej skicirali in jih šele v ateljejih barvno razdelali in dodelali, za kar so lahko porabili več dni, celo tednov.

Claude Monet

Impresionizem v tubi

Izum tube je seveda razprl povsem nove možnosti likovnega ustvarjanja. Že v 60. letih 19. stoletja so mladi impresionisti, med njimi tudi slovita **Claude Monet** in **Pierre-Auguste Renoir**, uporabljali kositrne tube, da bi oljne barve prenesli na prosto in tam dokončali svoje likovne mojstrovine. Slikanje na prostem je bilo rojeno. Velikih del impresionizma, v katerih so impresionisti ovekovečili vtis, vzdušje, doživetje nekega trenutka, najpogosteje krajinskega, na primer ob nabrežju reke ali jezera, redkeje pa tudi urbanega, na primer na železniški postaji, si brez slikarske tube ne bi mogli niti zamisliti.

Na dolgi rok

V primerjavi z drugimi načini shranjevanja, na primer v steklenih posodah, imajo tube odločilno prednost. Ker jih uporabljamo tako, da snov iz njih iztisnemo, ne ostane v njih nič zraka, ki bi vsebini tube pri dolgotrajni uporabi lahko škodil. Tudi zato je priljubljenost tube prevladala nad drugimi načini shranjevanja. Po nekaterih ocenah naj bi na svetu proizvedli okrog 25 milijard tub na leto.

Pa pridno jo iztisnite do konca!

Da Vinci Learning

MINI kviz

Obkroži pravilno trditev.

1. Ameriški slikar John Rand je tubo izumil za shranjevanje

- a) svinca
- b) barve
- c) kečapa

2. Kateri izmed treh slikarjev ni impresionist?

- a) John Rand
- b) Claude Monet
- c) Pierre-Auguste Renoir

3. Kaj je odločilna prednost tube kot načina shranjevanja?

- a) Da je iz plastike.
- b) Da se njena vsebina ne pokvari.
- c) Da jih proizvedejo v ogromnih količinah.

ZA VEČ O TUBI PREKLOPITE NA TV-PROGRAM
DA VINCI LEARNING ali OBIŠČITE SPLETNO STRAN
<http://si.da-vinci-learning.com>.

16. del SNEŽNI PLAZ

Jezersko

Dolina pod mogočnimi dvatisočaki je svoje ime brez dvoma dobila po jezeru. Vendar ne po Planšarskem, ki je umetnega nastanka, ampak po ogromnem ledeniškem jezeru, ki je dokončno izginilo pred dvesto leti.

Potres, ki je spremenil dolino

Ob velikem jezeru so ljudje živeli že od nekdaj, med mogočne vršace Kamniško-Savinjskih Alp pa so se množično priselili, ko je po naših krajih razsajala kuga. A huda srednjeveška epidemija ni bila edina katastrofa tistega časa. Leta 1348 je tla kar štirideset dni stresal katastrofalen potres, tako močan, da je dodobra spremenil pokrajino. Iz velikega jezera je začela voda počasi odtekati in nastajalo je čedalje večje močvirje. V naslednjih stoletjih so to močvaro izsuševali in nastala so velika žitna polja, na pobočjih pa so bili prostorni pašniki.

Korošci ali Kranjci?

Jezersko je bilo nekoč del dežele Koroške in ne Kranjske kot preostala Gorenjska. Zato za Jezerjane še vedno pravijo, da so Korošci. Na nekdanjo mejo med Koroško in Kranjsko še danes opozarjata deželna kamna ob cesti v dolini Kokre nekaj kilometrov pred Jezerskim.

Jezerško

Furmanska postojanka je postala muzej

Jezerjani so se preživljali tudi s tovarništvom. Čez prelaz Jezerski vrh je že od nekdaj potekala trgovska pot med Koroško in Kranjsko. Jezerjani so tvorili izdelke iz fužin, ki so bile v sosednjem kraju Kokra. V Trst pa so tvorili les jezerskega macesna, iz katerega so delali odlične jambore. Na furmanske čase spominja Jenkova kasarna, velika zgradba pri Jenkovi domačiji. Pred petsto leti so jo postavili za prenočišče popotnikom, za kasarno pa so jo poimenovali potem, ko so tam prenočevali Napoleonovi vojaki. Danes je v hiši etnografski muzej, ki nas s starimi predmeti podučijo o življenju naših prednikov.

V Jenkovi kasarni si lahko ogledamo, kako so živeli naši predniki.

Po Jezerskem z drsalkami ali smučmi ...

Poleti lahko meje svojega poguma premikamo v doživljajskem parku, pozimi pa se Jezersko spremeni v veliko sneženo igrišče. Tudi če Planšarsko jezero ni zamrznjeno, se lahko drsamo na bližnjem prostornem drsališču. Drsalko sposojajo v bližnjem gostišču.

Pozimi je urejeno veliko drsališče.

Gorska stena nad Jezerskim

na smučeh? Oprema res ni draga, ob sobotah dopoldne pa pripravljajo tečaje. Če obvladate drsanje ali rolanje, sploh ne boste imeli težav!

... ali s sanmi

Na Jezerskem imajo tudi eno najlepših sankaskih prog. Z Malega vrha se spustimo po tri kilometre dolgi urejeni progi. Na start nas odpelje teren-ski tovornjak, potem pa nas čakata dva spusta. Za sani je poskrbljeno, prav tako za naglavno svetilko, če bi radi sankasko znanje preizkušali v dolgih zimskih večerih.

Z Malega vrha se sankamo po tri kilometre dolgi progi.

FOTOGRAFIJE: DREJC KARNIČAR, MATEJ ZALAR

Ali veš?

- Alpinist **Davo Karničar** prihaja z Jezerskega. Davo je bil prvi, ki je smučal z vrha Mount Everesta, najvišje gore na svetu.
- **Slap Čedca** je bil še pred petimi leti najvišji slap v Sloveniji (132 m). Zaradi skalnih podorov se je znižal za več kot sto metrov!
- Na Jezerskem izvira **zdravilna voda**. Do izvira Jezerske slatine vodi sprehajalna pot. Dobra je za bolnike, ki imajo težave s srcem, toda pozor! Ne pijte več kot en kozarec, da ne boste preostanka dne preživeli na stranišču!

Si samostojen?

Ti kaj znano zveni: »Pospravi sobo!«, »Si že naredil domačo nalogo?« Ja? Hja, ljudje smo si različni. Nekaterih ni treba nikoli opominjati in se marsičesa lotijo sami, druge pa je treba kar naprej spodbujati – starši rako na primer svojega potomca naženejo, naj naredi domačo nalogo, se uči, gre jest, spat, si zaveže čevlje ... Včasih manjka samo še to, da bi ga opomnili, da mora na stranišče. ☺ Pa ti, koliko si samostojen?

1. Kmalu boste pisali test iz matematike.

- *** Sam od sebe težko sedem za knjige, starši me morajo k temu priganjati. Oni tudi opazijo, da česa ne razumem, tega ne opazim sam.
- * Ne mignem s prstom in do zadnjega večera odlašam, potem pa od staršev panično zahtevam, da mi vse znanje vlijejo v glavo.
- *** Sam od sebe se sproti učim in delam domače naloge, če česa ne razumem, pa takoj prosim za pomoč. Na koncu samo še ponovim.

2. Zunaj na sveže zapade sneg. Jupii!

- *** Zakon! V hipu sem zunaj in že delam igluje, kepe, snežaka ...
- * Čakam, da me bo kdo povabil ven, sicer gnijem notri.
- ** Skušam najti koga, ki se bo šel z mano igrat na sneg.

3. Starši se slikovito izrazijo, da je tvoja soba, kot bi vanjo treščila bomba.

- *** Nikoli. Sobo sproti pospravljam, na to me ni treba opozarjati.
- ** Soba je redko tako razmetana, ker starši sproti poskrbijo, da jo pospravim.
- * To kar naprej ponavljajo. Razmetana ostane, dokler me starši ne kaznujejo.

4. Zjutraj se zbudiš, pred tabo je popolnoma prost dan. Kaj počneš?

- * Prekladam se od televizorja do računalnika in gnijem od dolgčasa.
- ** Vprašam starše, kaj bi skupaj počeli, ali pa za navdih prosim prijatelja.
- *** Lotim se knjige, rišem ... Na koncu mi za luštne stvari skoraj zmanjka časa.

5. Starši bodo zvečer dolgo zdoma, tebi pa zakruli v želodcu.

- * Stradam, dokler se kdo ne prikaže in mi ne naredi sendviča.
- *** Pobrskat grem po kuhinji in si pripravim kaj za pod zob.
- ** Za silo se nabašem s smokiji in čakam, da mi skuhamo večerjo.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic
BREZ NAVDIHA

Od 9 do 12 zvezdic
NAVDIH PRI DRUGIH

Od 13 do 15 zvezdic
SAM SVOJ NAVDIH

Če ti drugi ne rečejo, kaj naj delaš, skoraj ne veš, kaj bi počel. Pri obveznostih to še lahko razumemo, saj pospravljanje gotovo ni tako prijetno kot brskanje po računalniku. A ti se celo v prostem času težko česa lotiš sam. Poskusi ugotoviti, kaj te veseli – če boš to komaj čakal, boš tudi obveznosti hitreje opravil. Z več samostojnosti pa po navadi pride tudi več pravic. ☺

Saj ti je jasno, da je treba domače naloge narediti, a kaj, ko se k temu ne zbrcaš sam. Če te v neko dejavnost ne povlečejo drugi, se je skoraj ne lotiš. K učenju te morajo priganjati starši, pri snovanju, kako bi si zapolnil prosti čas, pa pričakuješ, da te bodo navdihnili prijatelji. Poskusi se kdaj sam česa lotiti, boš videl, s kakšnim zadovoljstvom te to lahko napolni!

Tebi pa skoraj nikoli ni dolgčas. Si zelo odgovoren in obveznosti sproti opravljaš sam od sebe (starši so tega najbrž veseli), pa tudi v prostem času takoj prekipevaš od idej, kaj vse bi počel, in to tudi uresničiš. Super! Vseeno pa upamo, da nisi ves čas samo »priden« in si kdaj privoščiš tudi čisto lenuharjenje – ko nekaj dobro opravimo, se zelo prileže dati vse štiri od sebe.

Živali

Živali s fotografij vpiši v zgornji lik. Nato črke prenesi v spodnji lik. Kaj je sporočil Klemen svoji prijateljici?

1	1	2	3	4	5
2	6	7	8	9	10
3	11	12	13	14	15
4	16	17	18	19	
5	20	21	22	23	
6	24	25	L	26	

2

3

1

6

4

5

	13	10	19	4	23		
	3	14	7	22	18		11
6	2	9	21	17	16	26	12
		24	5	1			

!

Sestavil: Jože Petelin

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

LEDENE GORE

Ko se od ledenika ali polarnega ledenega pokrova odlomi gmota ledu, se rodi ledena gora. Ta je lahko nekajmetrska malčica – ali pa prava orjakinja!

1. Na južni polobli se večina ledenih gor odlomi od Antarktike, medtem ko je najbolj zmogljiva »valilnica« ledenih gor na severni polobli Grenlandija, svoje pa prispevajo tudi Arktika, Aljaska in otok Ellesmere.

2. Največja znana ledena gora se je odlomila leta 2000 z Rossove ledene police na Antarktiki. Poimenovali so jo B-15, merila pa je skoraj 11.000 km². Vendar se je v naslednjih letih večkrat prelomila – in s tem seveda manjšala.

3. Tudi majhne ledene gore so lahko nevarne za plovbo ladij, saj je kar sedem osmin ledene gore skrite pod morsk gladino. Večjo ledeno goro lahko zaznajo na radarju, kakšna manjša potepuhinja pa se mu zlahka izmakne in poškoduje ladjo. Ali veš, kaj pomeni rek »vrh ledene gore«? In ali poznaš usodo Titanika? No, vidiš.

4. Ledene gore niso slani morski led, pač pa so iz sladke vode! So različnih oblik, največje so mizaste ledene gore. Vendar se tudi oblika spreminja, saj se ledena gora na poti topi. Pluje lahko s hitrostjo do 30 km na dan.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

! Plavajoče ledene gore pa so tudi nekakšna »ekološka vroča točka« in vplivajo na morski ekosistem. V ledu, ki se topi in je v resnici star več tisoč let, so namreč minerali. Ti pospešijo nastanek fitoplanktona, ki vsrka ogljikov dioksid. Ta fitoplankton je nato hrana krilu, majhnim morskim rakcem, katerih izločki, ki padejo na morsko dno, spet vsebujejo ogljik. S hrano bogata voda pa privabi tudi številne ptice in druge morske živali.

Jasna Merc

Rešitev napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje do 31. januarja 2014 na naslov: Moj planet, 1536 Ljubljana. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med pravilnimi odgovori bomo izžrebali nagrajenca, ki bosta prejela knjigo. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imeni nagrajencev bosta objavljeni na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v februarški številki Mojega planeta.

Pri nas imamo pravo zver!

Tako lahko svojega domačega ljubljénčka upravičeno opiše skrbnik belega dihurja, saj te udomačene živali izhajajo iz družine kun, ki jih uvrščamo med male zveri. O tem nas dihur prepriča tudi s svojim mogočnim zobovjem.

Kaj vemo o dihurjih?

Pogosto je prepričanje, da so beli dihurji, kot imenujemo to vrsto udomačenih živali, zares bele barve in da smrdijo. V resnici so beli dihurji najpogostejše rjave barve. Izjema so albino živali z belo dlako in rdečimi očmi, sicer pa poznamo tudi dihurje sive, bež in skoraj črne barve. Trditev o neprijetnem vonju dihurjev, zaradi česar so te ljubke živali pogosto tarča posmeha, je zgolj delno resnična. Velja namreč le za nekastrirane dihurje, torej dihurje, ki se lahko razmnožujejo.

Dihurji so zreli za kastracijo od približno desetega meseca starosti. Za samice je ta poseg nujen, saj lahko sicer pride do večmesečne gonitve, kar jih popolnoma izčrpa in privede celo do pogina. Pri samcih je kastracija priporočljiva, sicer začnejo v obdobju gonitve širiti zelo izrazit, neprijeten telesni vonj, prav tako pa pokažejo agresivnejše vedenje do drugih dihurjev in tudi do svojega skrbnika. Tega si ne želi nihče, zato dihurje kastriramo in se doma z lahkoto privadimo njihovem prijetnemu, nekoliko sladkobnemu vonju.

Kastriran dihur lepo diši in odda neprijeten vonj zgolj takrat, ko se zelo prestraši.

Marsikoga odvrne dejstvo, da dihurji grizejo. Tu je dobro vedeti, da z večino pravilno vzgajanih dihujev ni težav. Če že zelo mladega dihurja naučimo, da nismo njegovi vrstniki, s katerimi se lahko grobo igra, ga bomo lahko negovali, božali in se igrali z njim, ne da bi bili pri tem ogroženi. Če z vzgojo dihurjev nimamo izkušenj, je bolje, da si omislimo že socializiranega in vzgojenega dihurja. Te ljubke živali gredo namreč med četrtem in devetim mesecem skozi obdobje pubertete, v katerem se zdi, da pozabijo na vse, kar smo jih do tedaj naučili. Prav zato je dobro, da v svoj dom povabimo nekoliko starejšega, že vzgojenega in kastriranega dihurja.

Življenje z dihurjem

Povprečna življenjska doba dihurjev je od 6 do 8 let, lahko pa živijo tudi 10 let in več. Dihurji so zelo prikupne, radovedne in urne živali, zato je življenje z njimi radostno, a tudi zahtevno. Čeprav dihurji večino dneva prespijo v svoji prostorni kletki s straniščem, tistih nekaj ur, ko so budni, zahtevajo našo pozornost, bližino, božanje in igro.

Kadar se dihur med igro zelo zabava, se hitro giblje, poskakuje in spušča gaganju podobne glasove.

Nekoliko lažje in še bolj veselo je, če si dihur dom deli z drugim dihurjem, čeprav to pomeni nekoliko višje stroške in malenkost več dela s čiščenjem. Bivalni prostor dihurjev mora biti dnevno čist in urejen, prav tako morata biti v kletki vedno na voljo voda in hrana. Dihurji se prehranjujejo izključno z mesom, zadovoljni pa so tudi s kvalitetnimi briketi za dihurje in mačke, ki imajo velik delež beljakovin.

Za nasvet glede dihurjev in njihove posvojitve se obrnite na **Kosovir**, Zavod za oskrbo in pomoč živalim ter osveščanje.

Dihur se lahko dobro razume s psom ali mačko, vendar v prostoru ne smeta ostati sama.

Te majhne, gibčne in izmuzljive živali so pravi mali detektivi, saj pretaknejo vsak kotiček stanovanja. Ko so prosto spuščeni, moramo poskrbeti, da ne pridejo v stik s predmeti ali snovmi, ki lahko ogrozijo njihovo zdravje ali celo življenje. Dihurji so namreč majhne živali z zelo občutljivimi prebavili. Če zaradi naše neprevidnosti zaužijejo kaj neprimerne, bo lahko takrat, ko bomo opazili njihovo slabo počutje, za rešitev že prepozno.

Življenje z enim najbolj priljubljenih domačih ljubljénčkov je gotovo polno smeha in dogodivščin, hkrati pa od nas zahteva tudi veliko znanja, potrpežljivosti in odgovornosti.

Nuša Ema Miklavc
Društvo za zaščito živali Ljubljana

Christina Braun, Ute Diehl,
Monika Diemer

KNJIGA ZA MALE RAZISKOVALCE

Knjiga ponuja zanimiv izbor iger in enostavnih poskusov, ki spodbujajo k izkustvenemu učenju in spoznavanju osnov naravoslovja. Bralcem so na voljo predlogi iger za odkrivanje osnov fizike in kemije ter za urjenje v opazovanju narave. Igre so zasnovane tako, da se izvajajo doma ali v naravi in od otrok ne zahtevajo naravoslovnega predznanja ali posebnih pripomočkov. Številne poskuse in igre popestrijo tudi pesmice in izštevance, uganke, spodbude in napotki za ročno ustvarjanje ... Tako so otroci iz različnih starostnih skupin spodbujeni, da skupaj s starši, kasneje pa tudi samostojno, svojo radovednost prenesejo na izkustveno učenje ter se zabavajo ob naravoslovnih pojavih.

Poleg tega knjiga spodbuja učenje v dialogu med otroki in starši oz. odraslimi. Pri tem je pomembno, da odrasli otroku omogočijo, da si pridobi lastne učne izkušnje. Razvojna psihologija je namreč dokazala, da so že pri majhnih otrocih nakazane strukture mišljenja, ki otroku omogočajo samostojno razumevanje naravoslovnih pojavov in korelacij.

Mag. Silva Karim

VELIKE UMETNINE ZA MALE UMETNIKE

Knjiga *Velike umetnine za male umetnike* je namenjena otrokom, učiteljem, vzgojiteljem in staršem. Bralcem pomaga spoznati moderno in sodobno umetnost, hkrati pa z opazovanjem in opisovanjem umetnin otroke spodbuja k lastnemu likovnemu izražanju. Poleg 47 primerov iz slovenske in tuje likovne umetnosti v knjigi najdete tudi 47 predlogov za likovne delavnice z otroki. S pomočjo delavnic bodo otroci izražali lasten likovni doživljaj ter se urili v različnih likovnih tehnikah.

Knjiga *Velike umetnine za male umetnike* daje otrokom in odraslim možnost za lastno doživljanje umetnosti in priložnost za skupne ustvarjalne urice.

Siri Kolu

AJDA IN RAZBOJNIKOVI

Da gre za razbojnike, nam pove že naslov. Pustolovščina se dogaja na Finskem, kjer je veliko neokrnjene narave, junaki se kopajo v jezerih, privoščijo si dobro hrano, savnanje je tam nekaj običajnega ... Razbojnikov je najprej pet, potem ugrabijo še šesto razbojnico – Ajdo, ki ugrabitev sprejme hladnokrvno: »Drugi teden junija so me ugrabili. Še dobro, da so me. Obeti za poletje so bili tako ali tako slabi.« In kakor se kmalu navduši nad novo družino, tako se tudi Hilda – vratolomna voznica in mama, Strašni Karl – razbojniški šef in oče, Klemen – oboževalec šole, Helena – dizajnerka razbojniških barbik in Klemnova sestra, ter Zlatozobi Pero – vdan šefu in v prejšnjem življenju sosed naštetih, hitro navdušijo nad »ugrabljenim osebkom«: »Ta punca je nekaj najboljšega, kar se nam je zgodilo zadnje čase.« Razbojnikovi, specializirani za ropanje bombonov, izvedejo nekaj akcij, si nakopljejo težave in z Ajdo na čelu kujejo načrte za prihodnost. Če vas zanima, kaj so mišji pukci, kako se tekmuje v P & R in kako se igra čokoladno šestico, pa bo treba prebrati knjigo.

Zabavna in napeta pustolovščina priljubljene avtorice Siri Kolu, rojene leta 1972, je bila leta 2010 na Finskem nagrajena s prestižno literarno nagrado za otroke *Finlandia Juniorilla 2010*. Knjiga je bila prevedena v številne jezike, po njej pa je nastal tudi film.

Jules Verne

PETNAJSTLETNI KAPITAN

Junak romana, ki ga imaš pred sabo, je petnajstletnik ... »Petnajstletni junak? Je bil močan? Si je veliko upal? Je postal slaven?« me prekineš. No, bil je mornarski vajenček, nepomemben član posadke dvojbornice, ki je plula po južnih morjih. »Junak pa tak!« zmajuješ z glavo. »Ampak jadrnanje po morju, to je pa zakon! Na počitnicah me stric večkrat vzame na jadrnico. Potem kar letiva po valovih! Veter naju kuštra, vodne kaplje hladijo in vsa sva slana ...«

Ampak glavna oseba knjige *Petnajstletni kapitan* je bil zares junak. Po spletu nenavadnih okoliščin je prevzel poveljevanje ladji, ki se je znašla sredi viharjev in je morala pluti brez navigatorskih pripomočkov, potniki na ladji pa so bili malemu mornarju ljubi ljudje, do katerih je čutil neizmerno odgovornost. Po neverjetnih dogodivščinah na morju je posadki uspelo pripluti do kopnega, ki pa je bilo, na veliko presenečenje, dežela divjih plemen in ljudožercev. Tako se je neverjetna dogodivščina nadaljevala na trdnih tleh, mali kapitan pa se je izkazal z neverjetno zrelostjo, odgovornostjo in iznajdljivostjo. Knjiga ima poleg literarne vrednosti tudi izjemno zgodovinsko, geografsko in antropološko sporočilnost, saj bralca popelje v obdobje in na kraje, ki nam še danes burijo domišljijo.

INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali www.emka.si

Nagrajenci

iz decembrske številke revije **Moj planet**

ZIMSKA KRIŽANKA

Rešitev: **SRNICA**

Majico **Moj planet** prejmeta **Lenart Jonke Grabner** iz Črne na Koroškem in **Neža Mihelčič** iz Postojne.

NAGRADNO VPRAŠANJE DINOZAVRI

Rešitev: **IZLEGLI SO SE IZ JAJC.**

Po dve vstopnici za film *Sprehod z dinozavri* prejmeta **Tevž Papič** iz Ljubljane in **Klara Zidarič** iz Ormoža.

Nagrade bomo poslali po pošti.

Nagrajencema iskreno čestitamo!

KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV, DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REVJI MOJ PLANET

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____,
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____

(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencah vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih in zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

Živjo!

zakaj niste objavili mojega pisma Vetku? Oziroma ali Vetko tudi odgovori po pošti ali mejlu? Hvala za super revijo, jaz bi še kaj bolj zabavnega in čim bolj smešnega, ker nam v šoli in doma že dosti težijo.

lep pozdrav

Brin, 10,5 let

Ste najbolj kulška revija na svetu. Stripi so zakon. Pozdrav Damjanu, pa živali so mi tudi zelo všeč. Veliko novega zvem in komaj čakam novo številko. Zelo všeč mi je tudi Vedko, ki vse ve. Jaz b bila tudi rada veterinarika. Upam da ni preteško postati to. Zelo si želim psa, pa mi mami ne dovoli. Vsem na Mojem Planetu želim srečno novo leto in da bi bila revija še debelejša in bi bilo še več posterjev.

Oboževalka Luna, 11 let

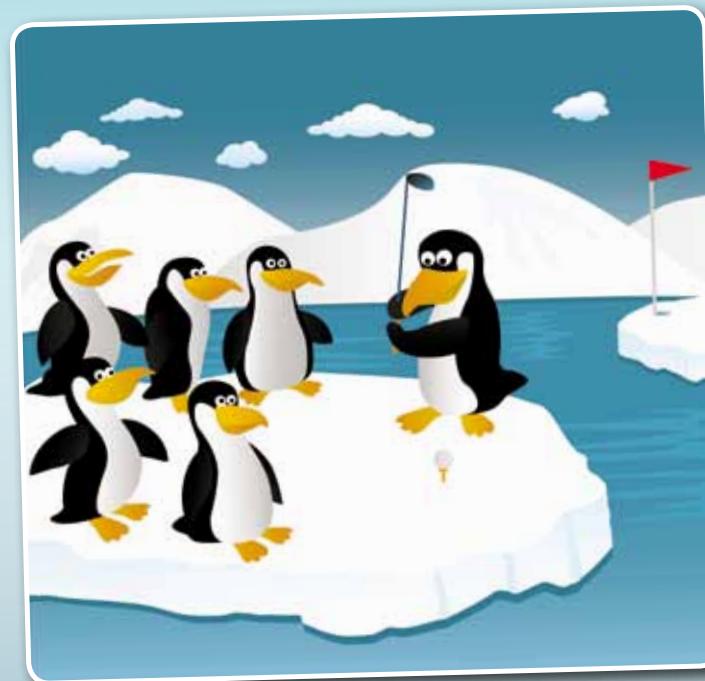
Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa objavljamo še več vaših pisem.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije. **Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.**

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter glasujete za poster.

Uredništvo Mojega planeta

Poišči 10 razlik!

ILUSTRACIJA: SHUTTERSTOCK

BACEK JON

Koliko vragolij si lahko izmisli ovca?

Veliko, če je ovca v resnici bacek. **Bacek Jon!** Radoveden je, razigran in navihlan ter vedno poln genialnih idej, brž ko kmet obrne hrbet svojemu dvorišču.

Na treh DVD-jih - Preplašeni Jon, Peklenska vročina in Senčne lutke.

Dvajset najnovejših mee... ga zgod in nezgod priljubljenega Backa Jona in poseben šampionski dodatek.

zkpprodaja.si

Prihodnji mesec
v Mojem planetu

Opazujem in raziskujem

Nušin kotiček – ljubljenci

Severna Amerika

Naslednja številka izide
14. februarja.

Moj kviz

So trditve pravilne?
Kaj praviš?

Kviz po januarski številki

1.

Polarne živali živijo tudi v naših Alpah.

DRŽI

NE DRŽI

2.

Samice rjavega medveda kotijo januarja.

DRŽI

NE DRŽI

3.

Največji koralni greben – Veliki koralni greben, je v Avstraliji.

DRŽI

NE DRŽI

4.

Samojedi se tako imenujejo, ker se jedo med seboj.

DRŽI

NE DRŽI

5.

Narval ali samorog spada med zobate kite.

DRŽI

NE DRŽI

6.

Kraj Jezersko je ime dobil po ledeniškem jezeru.

DRŽI

NE DRŽI

7.

Za ostrino vida je najpomembnejša zenica.

DRŽI

NE DRŽI

8.

Dihurji spadajo v družino kun, kune pa med zveri.

DRŽI

NE DRŽI

9.

Limone vsebujejo veliko sadnega sladkorja, kalcija in kalija.

DRŽI

NE DRŽI

10.

Sol pridobivajo v tovarnah, podobno kot sladkor.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če nisi, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

PASJI kviz

Si dober poznavalec psov? Preizkusi se v kvizu. Iz črk pred pravilnimi odgovori dobiš geslo (pasjo pasmo).

1.

Prednik psa je

A divji pes

T volk

U šakal

3.

Psice so breje

A 9 mesecev

R dobra 2 meseca

S 3 tedne

6.

Pes odraste pri približno

A 10 letih

R enem letu

S petih letih

sive celice

2.

V naravi psi živijo v

A sklopih

B združbah

E tropih

4.

Od čutil imajo psi najboljše razvit

I voh

B sluh

C šesti čut

5.

Psa največ lahko naučimo

E z igro

D s strogostjo

E s kričanjem

Rešitev:

D. T.

Odlična zbirka nalog za boljše znanje in oceno **Brihtna glavca**

1.

VADIM, ponavljam
in utrjujem znanje

2.

RAZUMEM tudi
zahtevnejšo snov

3.

se dobro PRIPRAVIM
na preizkuse znanja

z rešitvami

Z lahkoto do znanja

www.mladinska.com/brihtna_glavca

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

1.–9. RAZRED

Vsebuje
formule
in teste

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste za
pripravo
na NPZ

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste in
kemijske
reakcije